

שיחות הר"ן – אות נח

1) שיחות הר"ן – אות נח

כְּשֶׁחֹשְׁבֵין תּוֹרָה צְרִיךְ לֵהִיּוֹת חֹשֵׁב הַדְּבַר תּוֹרָה שְׂרוּצָה לְחַדֵּשׁ בָּהּ לַחֲשׁוֹב וְלַחְזֹר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ אוֹתוֹ הַפְּסוּק אוֹ אוֹתוֹ הֶעֱנֵן כְּמָה וְכְמָה פְּעָמִים הַרְבֵּה מְאֹד, וְלֵהִיּוֹת נוֹקֵשׁ וְדוֹפֵק עַל הַפֶּתַח עַד שֶׁיִּפְתָּחוּ לוֹ. יֵשׁ דְּבַר שְׂפוּרָה בְּמַחֲשַׁבָּה כְּמוֹ זְרִיקָה וְאַחַר כֵּן פּוֹרֵחַ מֵהַמַּחֲשַׁבָּה. וְצְרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לָזֶה בְּרִיָּה וְאִישׁ חֵיל כְּנִצְּךָ לְעֵיל לְרֹדֵף וְלְרוֹץ אַחֲרֶיהָ לְהַשִּׁיגָה.

2) שיחות הר"ן – אות רסו

אמר שיש צדיקים שהם גדולים בתורה ובקיאים בספרים הרבה ובדרשות רבותינו זכרונם לברכה ומחמת זה דיקא אינם יכולים לחדש בתורה מחמת שהם בקיאים מאד כי כשמתחיל לומר תורה ורוצה לחדש איזה דבר מבלבל אותם בקיאותם הגדולה ומתחילים לומר מיד הקדמות הרבה ודברים הרבה מה שיודעים מספרים ומחמת זה נתבלבל דבריהם ואינם יכולים להוציא לאור איזה חדוש נאה. ותפס אז לדגמא גדול אחד בדורו שלא היה יכול לומר תורה מחמת זה. והמובן מדבריו היה כי כשרוצין לחדש חדושין צריכין לצמצם את מחו לבלי לרוץ מיד לבלבל דעתו ברבוי הקדמות שאינם מכרחים לחדושו ויעשה עצמו כאינו יודע ואז יכול להוציא לאור לחדש חדושים הרבה בהדרגה כסדר ועוד דבר מזה אך אי אפשר לבאר דבר כזה בכתב והחכם יבין מדעתו:

3) שיחות הר"ן – אות רסז

אמר: מי שרוצה לחדש בתורה מותר לו לחדש ולדרש כל מה שירצה כל מה שיזכה לחדש בשכלו ובלבד שלא יוציא איזה דין חדש על פי דרושו שדורש בדרך דרוש וסוד. והמובן מדבריו היה שאפלו בכונות האר"י זכרונם לברכה ודרכי הקבלה מותר לחדש בהם כאשר ישיג שכלו ובלבד שלא יוציא מהם שום דין חס ושלום:

4) ליקוטי מוהר"ן – תורה רפ"א

אֶפְלוּ אָדָם פְּשׁוּט אִם יֵשֵׁב עֲצָמוֹ עַל הַסֵּפֶר, וְיִסְתַּכֵּל עַל אוֹתֵיּוֹת הַתּוֹרָה יְכוֹל לִרְאוֹת חֲדָשׁוֹת וְנִפְלְאוֹת הֵינּוּ שֶׁעַל יְדֵי הַסֵּתַכְלוּתוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב עַל אוֹתֵיּוֹת הַתּוֹרָה יִתְחַלּוּ הָאוֹתֵיּוֹת לְהַאִיר וְלְהַצְטַרֵף בְּבַחֲיִנַת אוֹתֵיּוֹת בּוֹלְטוֹת וּמְצַטְרָפוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה (יוֹמָא עג): וְאִזִּי יִרְאֶה נִפְלְאוֹת צְרוּפִים חֲדָשִׁים וְיִכּוֹלֵין לִרְאוֹת בְּהַסֵּפֶר מֵה שֶׁבַע הַמַּחֲבָר לֹא כָּוֵן לָזֶה כָּלֵל. וְזֶה אֶפְשָׁר אֶפְלוּ אָדָם פְּשׁוּט, כִּי אָדָם גָּדוֹל יְכוֹל לִרְאוֹת זֹאת בְּלֹא יְגִיעָה; רַק אֶפְלוּ אָדָם פְּשׁוּט לְגַמְרֵי יְכוֹל לְהַשִּׁיג וְלִרְאוֹת חֲדָשׁוֹת כְּנִ"ל אִם יֵשֵׁב עֲצָמוֹ וְיִסְתַּכֵּל עַל אוֹתֵיּוֹת הַתּוֹרָה כְּנִ"ל. אֲדָ שְׁלֹא יַעֲמִיד הַדְּבַר לְנִסְיוֹן כִּי יְכוֹל לֵהִיּוֹת שָׂאֵז דְּיוֹקָא לֹא יִרְאֶה כָּלֵל אֲדָ אֵף עַל פִּי כֵן יְכוֹל לְהַשִּׁיג לָזֶה, אֶפְלוּ אָדָם פְּשׁוּט כְּנִ"ל.

5) ליקוטי מוהר"ן – תנינא, תורה ק"ה

שְׁמַעְתִּי מֵאֶחָד, שֶׁהִזְהִיר אוֹתוֹ שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לַעֲנֵן בְּתוֹרָתוֹ, וְיִרְאֶה לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ אִיזָה דְּבַר [כַּאֲשֶׁר הִזְהִיר עַל זֶה לְכַמָּה וְכַמָּה מֵאַנְשֵׁי] וְאָמַר לוֹ: אִם תִּזְכֶּה לְכַוֵּן אֶל תִּכּוֹן כְּנִינְתִי בְּתוֹרָתִי מֵה טוֹב וְאֶפְלוּ אִם לֹא תוּכַל לְכַוֵּן כְּנִינְתִי, אֵף עַל פִּי כֵן טוֹב מְאֹד כְּשֶׁזּוֹכִין לְחַדֵּשׁ אִיזָה דְּבַר בְּתוֹרָה כִּי הוּא תִּקּוּן גָּדוֹל לְהַרְהוּרִים כִּי כָל הַהַרְהוּרִים בָּאִים עַל יְדֵי פַח הַמְדַמָּה וְעַל יְדֵי שֶׁמַּחֲדָשִׁין אִיזָה דְּבַר בְּתוֹרָה שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת מְדַמָּה מְלֵתָא לְמֵלֵתָא עַל יְדֵי זֶה מִתְקַנֵּין פְּגָם הַהַרְהוּרִים שֶׁבָּאִין עַל יְדֵי הַמְדַמָּה. גַּם אֲנִכִּי בַעֲצָמִי שְׁמַעְתִּי מִפִּיּו הַקְדוֹשׁ כְּמָה וְכַמָּה פְּעָמִים שֶׁהִזְהִיר מְאֹד לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָה וְאָמַר שֶׁהוּא תִּקּוּן גָּדוֹל מְאֹד עַל הָעֵבֶר וְאָמַר שֶׁאֶפְלוּ דְבוּר אֶחָד לְבַד כְּשֶׁזּוֹכִין לְחַדֵּשׁ הוּא גַם כֵּן טוֹב מְאֹד כִּי הוּא תִּקּוּן גָּדוֹל מְאֹד גַּם אָמַר שֶׁהוּא טוֹבָה לְנִשְׁמַת אַבּוֹתָיו, שֶׁכְּבָר נִסְתַּלְקוּ (עֵין זוּהַר שֶׁלַח קַעֲא וְקַעֲד וּבו"ח רוֹת)

6) ליקוטי מוהר"ן – תורה קי"ח

כְּשֶׁלּוֹמַד אִיזָה דְּבַר, טוֹב לְפָרֵשׁ הַדְּבַר בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכֶּנּוּ שְׁמִיבִין [וְהוּא טוֹבָה לְהַעוֹלָם] וְהֶעֱנֵן, כִּי כָל צַדִּיק הַדּוֹר הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה שֶׁהוּא בְּחִינַת מְשִׁיחַ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית מ"ט): "עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה", הֵינּוּ מְשִׁיחַ וְ שִׁילָה בְּגִימַטְרִיא מֹשֶׁה (זוּהַר בְּרַאשִׁית דף כה: כז:): וְעַל כֵּן קָרְאוּ הַתַּנְאִים אֶחָד לְחַבְרוֹ מֹשֶׁה

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שֵׁבַת ק"א): מִשָּׁה שֶׁפִּיר קֶאֱמַרְתָּ וְכִשְׁמַחְדָּשׁ דְּבַר בְּתוֹרָה, אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁל הַחֲדוּשׁ הֵם בְּבַחֲיַנַּת מִשָּׁה מְשִׁיחַ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר (וַיֵּשֶׁב דָּף קצ"ב): "וְרוּחַ אֱלֹקִים", דָּא רוּחָא דְמְשִׁיחַ "מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" הֵינּוּ הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ שֶׁאֲמַרְנוּ כִּי הַחֲדוּשֵׁי תּוֹרָה שֶׁמְחַדָּשׁ הֵם בְּעֶצְמָם בְּבַחֲיַנַּת מְשִׁיחַ כִּי שֶׁם רוּחוֹ מְרַחֶפֶת וְהֵינּוּ "רוּחַ פִּי"...

7) אגרות חזון איש – חלק א, אגרת ד

לחדש בתורה, אבל ענין החידושים פי' הגר"ח מולזין זצ"ל בהיות שאין עומק תורה שבע"פ מתגלה אלא אחרי רב השקידה והעמל כל המתגלה מקרי חידוש וכל המוסיף בקנינים שהתורה נקנית בהם מוסיף ידיעה יותר ברורה וטועם נעימות הצפונות אשר היו בעילום והסתר טרם עמלו והן הנה החידושים משמחי נפש ומלהיבי אהבה עילאית מורם מכל שפלות הגופניים ומהפכים גשם לנשמת חיים, וחבריך יתרגלו בהערותיך העמוקות ולא ידרשו ממך יותר.

8) יסוד ושורש העבודה – שער העליון, פרק יב (ר' אלכסנדר זיסקינד מהוראדנא זצ"ל) [נפטר 1794]

אשרי אדם עוז לו ותושיה מתגלה, חידושי אוריתא אליבא דאמת. ואשרי מי שעמלו בתורה ומיגע את עצמו לחדש איזה דבר חידוש בתורה הקדושה לפי האמת, שבחידוש זה בורא שמים החדשים וארץ החדשה, כמבואר בזה"ק, הנה זה בא למעלה בשער הניצוץ בסדר הלימוד, ומה גם בשבת קדש, יום **ובודאי** הקב"ה אינו בא בטרוניא עם בריותיו לחדש דווקא חידוש גפלא מאוד, אלא לפי שכלו יהולל איש, איש אל משא שכלו ורוח מבינתו יטוף, הן לברר איזה דינא דגמרא לפי האמת ע"פ פי' תוספות ומפרשים, או לחדש פי' אמתו בפסוק של תורה נביאים וכתובים. גם נראה לי ברור, אם חושב אדם איזה שעה ביום שבת קדש לחדש בשכלו איזה הנהגה טובה בעבודת יוצרנו ובוראנו ית"ש ויתעלה, שיתנהג בהנהגה ישרה זו כל ימי השבוע ולתת בהנהגה זו נחת רוח ליוצרו ב"ה וב"ש, הן בהנהגת טהרת המחשבה, הן בהנהגת הדבור למעט בכל יכולתו, הן בהנהגות התמדת למודו יותר מימים שחלפו ועברו, הן בהנהגות כוונת התפלה או בברכת הנהיגין וכיוצא, אף בהנהגת אכילה ומשגל, גם במר"מ שלו לעסוק בה על צד ההיתר, זה ברור שמלאכת מחשבת ישרה כתורה יחשב, והבורא ית"ש ויתעלה ישתעשע בחדוש זה בפמליא שלו, גם יתעטר הוא ית"ש וכל פמליא שלו וכל נשמות הצדיקים שבג"ע, כמבואר בזה"ק הנ"ל, וחשב עם קונוהו כאלו חידש סתרי תורה ע"ד האמת.

9) הקדמה לקובץ שיעורים – חלק א (ר' אלחנן בונם וסרמן זצ"ל הי"ד)

בלימוד התורה, שבכתב ושבע"פ, בהלכה ואגדה, דרכו ה"י לחפש האמת מדברי התורה, הש"ס, המוסקים המפורשים. מבלי שום נטי' להעמיס כל כוונה או חידוש מדילי. — בהקדמתו למאסף אהל תורה מזכיר את דברי רבו הגר"ה זצוק"ל כי "מחדש זיין חידושים איז ניט פאר אונז, דאס האבען נאר געהאט בכוח די ראשונים ז"ל. אונזער ארבעט איז בלויז צו פארשטיין וואס עס שטייט". [לחדש חידושים זה לא מתפקידנו, כח זה ניתן אך לראשונים ז"ל, פעולתנו היא רק להבין מה שכתוב...].

10) קובץ מאמרים ואגרות – חלק א, עמ' קכה (ר' אלחנן בונם וסרמן זצ"ל הי"ד)
 בשם החפץ חיים: כל התורה שידע הגאון מוילנא, יחד עם כל התורה שידע הרמב"ם, ויחד עם זו של רבינא ורב אשי, ושל רבינו הקדוש, של הלל ושמאי, הנביאים, יהושע, ואף מה שמשא רבינו ע"ה ידע – כל זה יחד הוא כל כך מעט בהשוואה למה שהתורה כוללת בתוכה, עד כדי כך שאנחנו אומרים: "תורת ה' תמימה", כאילו לא נגעו בה כלל.

11) נפש החיים - שער ד, פרק יב (ר' חיים מוואלוזין זצ"ל)
 וכ"ש חידושין אמיתים דאורייתא המתחדשין על ידי האדם. אין ערוך לגודל נוראות נפלאות ענינם ופעולתם למעלה. שכל מלה ומלה פרטית המתחדשת מפי האדם, קודשא בריך הוא נשיק לה ומעטר לה. ונבנה ממנה עולם חדש בפני עצמו. והן הן השמים החדשים והארץ החדשה שאמר הכתוב.

12) דברים (כי תבא) – פרק כט, פסוק ג
 וְלֹא יָתוּן ד' לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לְרֹאוֹת וְאָזְנַיִם לִשְׁמֹעַ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

13) רש"י (שם)
 עד היום הזה - שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמו שכתוב "וַיִּתֶּנָּה אֵל הַכֹּהֲנִים בְּיַד לְוִי" (לקמן לא, ט) באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר לא לכם נתנה, לנו נתנה. ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם "היום הָזֶה נְהִייתָ לְעָם וְגו'" (לעיל כז, ט), היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום:

14) תפארת יעקב – הקדמה למסכת גיטין (ר' יעקב געזונדהייט)
מִשְׁמַחַת יְשׁוּעָתוֹ מִשֵּׁי עַל הַדָּבָר וְעַד וְחַת חֲמֵד לֵכֶס הַיּוֹם הַזֶּה כִּי־יִהְיֶה לְעַם וְכוּ' . וַיֵּשׁ לְהַפְלִיא בְּחֹמֶר כִּי־מִה מִקּוֹם יֵשׁ לְעַמּוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֹשׁ שִׂיחָם לֵכֶס הַכֹּהֲנִים לֹא לְכֶס נְתִיבָה שְׂהָרִי בְּכָל הַמְּצוֹת כּוֹלֵן מִפְּרֹשׁ בְּתוֹרַת דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִרְבֵּה מְצוֹת אֵינֶם שִׂיחִים רַק לְיִשְׂרָאֵל כְּגוֹן לְפָדוֹת בְּכוֹרִים וְלִיתֵן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת וְהִיאֵךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת כִּי לֹא יִקְיִימוּ יִשְׂרָאֵל הַמְּצוֹת רַק הַכֹּהֲנִים , גַּם יֵשׁ לְדַקְדָּק שִׂיחָם אֵף אִם עֲמַדְתּוּ בְּסִינִי וּקְבַלְתּוּ אֶת הַתּוֹרָה וְנִתְּנָה לָנוּ כִּי מֵאַחַר שִׂיחָם וּקְבַלְתּוּ אֶת הַתּוֹרָה לְמַה הוֹסִיפוּ לְחַמֵּד וְנִתְּנָה לָנוּ , וְלִפִּי מַה שֶּׁחֲבַצְתִּי הַדְּבָרִים מְבֹאָרִים , כִּי הֵם חֲשַׁבּוּ אֲשֶׁר הֵאָּר מַשְׁלִים עַל הַתּוֹרָה רַק הַכֹּהֲנִים בְּלַבָּד וְעַל פִּיהֶם יֵהֵא כָּל רִיב וְכָל נַעַץ וְהֵם יִחַשּׁוּ בְּהַ דְּבָרִים וְהֵם יִבְקָשׁוּ תּוֹרָה וְלֵכֶס נְתִיבָה בְּחֵמָה וְאִין לְיִשְׂרָאֵל רַק לְקִיּוּם הַמְּצוֹת בְּלַבָּד כִּפִּי אֲשֶׁר יוֹרוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם , וְעַל זֶה נִשְׁקָו אֵל מִשֵּׁי מֵאַחַר שֶׁגַּם אִם קְבַלְתּוּ הַתּוֹרָה דִּהִיטָה קְבַלְתּוּ הַמְּצוֹת מִמִּילָא גַם לֹא נִתְּנָה בְּחֵמָה כְּמוֹ לְכֶס וְרִשּׁוֹת נְתִיבָה לְכָל יִשְׂרָאֵל לְהַטּוֹת בְּהַ וְלַחֲדָשׁ בְּהַ דְּבָרִים פִּי־יִבְעִיָה וְהַשְׁמַדְלוֹת בְּהַ לֹּא הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם דּוֹקָא , וְכִי־שָׂמַח מִשֵּׁי מֵאַחַד עַל הַדְּבַר עַל כִּי רָאִה מִשְׁקָם לְפָנֶיךָ בְּתוֹרָה לְיִבְעִיָה עֲנַמֵּם בְּהַ כִּי זֶה הוּא עֵיקַר רְצוֹן הַקְּבָ"ה מֵהֶם וְאַחַר לֵכֶס הַיּוֹם הַזֶּה כִּי־יִהְיֶה לְעַם . זֶה מְשׁוֹבֵה הַרְאֵשׁוֹת :

15) רשב"ם – פרשת וישב, פרק לז, פסוק ב
 ...וּגַם רַבְּנוּ שְׁלֵמָה אֲבִי אֲמִי מֵאִיר עֵינֵי גוֹלָה שִׁפְרֵשׁ תּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים נִתְּן לֵב לְפָרֵשׁ פְּשוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא , וְאֵף אֲנִי שְׂמוּאֵל ב"ר מֵאִיר חֲתָנוּ זְצ"ל נִתְּוֹכַחְתִּי עִמּוֹ וּלְפָנָיו וְהוֹדָה לִי שֶׁאִילוֹ הִיָּה לּוֹ פְּנָאֵי הִיָּה צְרִיךְ לְעַשׂוֹת פְּרוּשִׁים אַחֲרָיִם לְפִי הַפְּשׁוּטוֹת הַמִּתְחַדְּשִׁים בְּכָל יוֹם . וְעַתָּה יִרְאוּ הַמְּשַׁכִּילִים מַה שִׁפְרֵשׁוּ הַרְאֵשׁוֹנִים :